Energiakaupungit ry
Lausunto 26.5.2025 Eduskunta / Talousvaliokunta TaV
Asia: HE 45/2025 vp / Hallituksen esitys laeiksi sähkömarkkinalain ja maakaasumarkkinalain 12 ja 96 §:n muuttamisesta

Energiakaupungit kiittää mahdollisuudesta lausua ja tulla kuulluksi sähkömarkkinalain ja maakaasumarkkinalain 12 ja 96 §:n muuttamista koskevasta hallituksen esityksestä. Pidämme esitettyjä muutoksia pääosin perusteltuina ja tärkeinä. Kiinnitämme valiokunnan huomiota erityisesti seuraaviin esityksen kohtiin.

KANTAVERKON JA SUURJÄNNITTEISEN JAKELUVERKON KEHITTÄMISVASTUUT JA LIITTÄMISVELVOITTEET (19 §, 20 § ja 51 §)

Muutokset suurjännitteisten verkkojen vastuurajauksiin edellyttävät kantaverkon hinnoittelurakenteen kriittistä uudelleenarviointia. Energiakaupungit ry katsoo, että on varmistettava, että kantaverkkoyhtiön asiakkaat voivat luottaa tasapuoliseen kohteluun. Verkkopalveluiden kustannusten tulee määräytyä yhdenmukaisten periaatteiden mukaan kaikilla alueilla. Kantaverkon palveluiden hinnoittelun on oltava selkeää, ennakoitavaa ja vastattava eri verkkotoimijoille aiheutuneita kustannuksia. Hinnoittelussa on tällöin otettava huomioon liittymistaso ja se, mikä taho käytännössä vastaa järjestelmän käyttövarmuudesta, kuten muuntajien varmistamisesta vika- ja huoltotilanteissa.

Energiakaupungit ry korostaa, että vaikka lakiesityksellä ei suoraan vaikuteta kantaverkon hinnoitteluun tai siirtomaksuihin, on hallituksen esityksellä väistämättä vaikutuksia molempiin. Esityksen käsittelyn aikana olisikin siksi suotavaa ottaa selkeästi kantaa verkkojen vastuurajojen uudelleenmäärittelyn jälkeisiin tarkistuksiin kantaverkkomaksuihin ja siirtomaksujen rakenteisiin. Muuten on olemassa riski siitä, ettei hinnoittelu täytä sähkömarkkinalaissa asetettuja vaatimuksia kaikkien asiakkaiden tasapuolisesta ja syrjimättömästä kohtelusta.

Esitämme harkittavaksi, että valiokunta kiinnittäisi huomioita siihen, että nykyisen Energiaviraston valvontamallin mukaisen kuudennen valvontajakson päättyessä 2027 sähkömarkkinalakiin ja suurijännitteisen jakeluverkon määritelmään tehdyt merkittävät muutokset olisi perusteltua ottaa huomioon valvontamalliin tehtävissä tarkastuksissa kohtuullisten investointikustannusten ja kohtuullisen tuoton osalta. Suurijännitteisen jakeluverkon osalta verkon arvon jäädytys investointivuoteen on erityisen ongelmallinen johtuen investoinnin toteuttamisen ja siirtomaksujen kertymisen välillä.

Liittämisvelvoitetta koskevassa 20 § Energiakaupungit ry esittää harkittavaksi, että mittavia verkon vahvistamistarpeita vaativien liittymien kustannukset olisi mahdollista huomioida liittymismaksussa. Verkon vahvistamisen kustannusten kohdentaminen liittyjälle olisi perusteltua, jotta verkkoyhtiöt suoriutuvat investoinneista, eikä kestävän energiasiirtymän investointien kustannuksia vyörytetä kaikkien asiakkaiden siirtomaksuihin.

Sähkömarkkinalain uudistamisen painopiste on investointien edistämisessä ja mahdollistamisessa, mutta Energiaviraston valvontamalli tällä hetkellä suitsii investointeja ja rajoittaa niiden kannattavuutta. Mitä riskialttiimpi ja etupainotteisempi investointi on kyseessä, sitä heikommin kannattava se on. Rajallista asiakasjoukkoa (teolliset toimijat, datakeskukset ym.) palvelemaan rakennetun 400 kV verkon osalta taloudellisen tappion riski on huomattava yhdenkin suunnitellun kulutuskohteen peruuntuessa tai lopettaessa toimintansa ennen investoinnin kuolettamista. Tällaisissa tilanteissa tappio siirtyisi maksettavaksi kohonneina siirtomaksuina verkkoyhtiön muille asiakkaille, kuten tavallisille kotitalouksille. Verkkoyhtiön yleisen asiakasprofiilin arviointi olisi mielestämme myös perusteltua määrittää perusteeksi, kun kehittämisvelvoitetta arvioidaan.

Energiakaupungit ry kiinnittää huomiota suurjännitteisten jakeluverkkoyhteyksien rakentamisesta aiheutuvien kustannusten etupainotteisuuteen ja niistä verkonhaltijalle siirtomaksujen kautta muodostuvan tulorahoituksen kertymisen hitauteen. Tämä vaikuttaa verkkoyhtiöiden velkaantumiseen ja omavaraisuusasteen heikkenemiseen. Energiakaupungit pitää toivottavana, että tämä huomioidaan määritysperusteena verkon kehittämisvelvollisuutta koskevaa 51 a § 2 momentin perustetta arvioitaessa. Investointien suuruus ja tulovirran muodostumisen hitaus vaikuttaa nostavasti kaikkien verkkoyhtiön asiakkaiden siirtohinnoitteluun, etenkin mikäli yhtiön omavaraisuusasteen säilyttäminen sitä vaatii.

Energiakaupungit ry
Eteläranta 10
00130 Helsinki

Toiminnanjohtaja
Eero Haapalehto / +358 50 570 4080
eero.haapalehto@energiakaupungit.fi

www.energiakaupungit.fi
Y-tunnus: 3229140-4

Esitysluonnoksen pykälän 51a 2 momenttia olisi Energiakaupunkien mielestä täsmentää sen osalta kenelle verkon kehittämisvelvoite kohdentuu tilanteissa, joissa verkon osa on rajattu kantaverkkoyhtiön kehittämisvelvoitteen ulkopuolelle ja kehittämisvelvollisuus katsotaan jakeluverkkoyhtiölle kohtuuttomaksi. **Energiakaupungit esittää, että kantaverkon kehittämissuunnitelmaa koskevaan säännökseen voisi lisätä viittauksen 51 a § 2 momenttiin siten, että kyseisissä tilanteissa kehittämisvelvollisuus olisi edelleen nykyiseen tapaan järjestelmävastaavalla kantaverkkoyhtiöllä**.

SÄHKÖNTUOTANNON LIITTYMISMAKSUT (14 §, 56 §)

Energiakaupungit ry pitää tarpeellisena kumota Sähkömarkkinalain pienimuotoisen sähköntuotannon määritelmää koskevan 14 §:n päivittämisen yhteydessä säädös, jolla pienimuotoinen sähköntuotanto vapautetaan liittymismaksuihin sisältyvistä verkon vahvistamisen kustannuksista (SML 56 § 1. momentti, kohta 1). Jakeluverkon kehittämisvelvollisuuden laajentamisen yhteydessä on siirryttävä liittyjien tasapuolisempaan kohteluun liittymismaksuissa. Mikäli näin ei toimita, se johtaa verkon käyttäjien aiempaa eriarvoisempaan kohteluun verkon vahvistamiskustannusten kohdistamisessa.

Energiavirasto on aiemmin linjannut, että samalle kiinteistölle tulee pääsääntöisesti toimittaa useampi liittymä asiakkaan näin halutessa. Hallituksen esityksen mukaisesti jakeluverkonhaltijan kehittämisvelvollisuutta laajennettaisiin kattamaan kahta tai useampaa tuotantolaitosta palvelevan verkon kehittäminen. Yhdistelmänä pientuotannon vapautus verkon vahvistamisen kustannuksista liittymismaksuissa, Energiaviraston useampaa liittymää koskeva linjaus ja kehittämisvelvollisuuden laajentaminen kannustavat perusteettomasti pilkkomaan tuotantoliittymiä useammaksi pienemmäksi liittymäksi liittymismaksujen välttämiseksi. Tällaista mahdollisuutta kiertää kustannusvastaavaa hinnoittelua ei tulisi sallia.

Pientuotannon liittämismaksuista vapauttaminen tarkoittaa käytännössä sitä, että verkon vahvistamisesta koituvat kustannukset kohdistuvat sähkön käyttäjille enemmän kuin aiheuttamisperusteen pohjalta olisi kohtuullista. Energiakaupungit ry kiinnittää tässä huomiota erityisesti niiden suuren kuluttaja-asiakasliittymän tai teollisuusliittymien omistajiin, joiden kulutus ei ole kasvanut. Heille vyörytettäisiin kulutusperustaisten siirtomaksujen kautta niin suuri osa verkon vahvistamisen kustannuksista, että menettely voitaisiin kyseenalaistaa sähkömarkkinalain syrjimätöntä ja tasapuolista kohtelua edellyttävien kirjausten kautta.

Energiakaupungit ry katsoo lisäksi, että sähkön pientuotannon ratkaisut markkinoilla ovat jo siinä määrin kehittyneitä, että kannusteet sähkön pientuotantoon toimivat osana sähkömarkkinalla hyvin eikä niihin tarvita erillisiä tukia, jotka asettavat liittyjät eriarvoiseen asemaan ja tuottavat ylimääräistä rasitetta verkkoyhtiöille.

HANKELUPIEN TARVEHARKINNAN LAAJENNUS (16 §)

Hallituksen esityksessä 16 § 2. momenttiin tehtävillä muutoksilla hankelupien tarveharkinnan piiriin tuotaisiin myös sähköjohdot, jotka jakeluverkonhaltija rakentaa vastuualueellaan tai vastuualueeltaan sen ulkopuolelle, jos sähköjohto yhdistää jakeluverkonhaltijan sähköverkon osat. Energiakaupunkien jäsenyhtiöt pitävät periaatteellisella tasolla hyvänä, että lainsäädäntö tunnistaa tarpeen tarkastella usean eri verkkotoimijan alueilla kokonaiskuvaa verkon kehittämisessä.

Haluamme kuitenkin korostaa, että verkon kehityksen tarkoituksenmukaisuuden arviointi on verkkoyhtiöiden ydinliiketoimintaa ja voimassa oleva valvontamalli ohjaa hyvin voimakkaasti verkkoyhtiöitä karttamaan muita kuin ehdottomasti tarkoituksenmukaisia ja mahdollisimman kannattavia investointeja. On kyseenalaista, onko Energiavirastolla verkonhaltijayhtiöitä parempaa kyvykkyyttä arvioida verkon kehittämistarpeita. Energiakaupungit ry ei usko, että Energiavirastolla on resursseja pykälän mukaisen tarveharkinnan toteuttamiseen verkkoyhtiöitä laadukkaammin ilman merkittäviä viivästyksiä hankelupien käsittelyyn.

16 § toiseen momenttiin esitetty muutos ei saisi vaikuttaa suurjänniteverkkoja koskevien hankelupien käsittelyaikaan. Suurjänniteverkkohankkeiden sujuva ja ripeä luvittaminen on keskiössä puhtaan siirtymän ja Suomen kilpailukyvyn varmistamisessa. Hallituksen esityksen keskeisenä tavoitteena on edistää suurjänniteverkkojen kehittämistä

asiakkaiden ja yhteiskunnan tarpeisiin. Olisimme kiitollisia, mikäli valiokunta varmistaisi investointien sujuvuuden kirjaamalla mietintöönsä näkemyksenään, ettei tarveharkinta saa hidastaa suurijännitteiseen jakeluverkkoon kohdistuvia investointeja.

JOUSTAVAT LIITTYMISSOPIMUKSET (20 § b ja 20 § c)

Pysyvästi joustavien liittymissopimusten osalta Energiakaupungit ry katsoo, että hallituksen esitys on oikeansuuntainen, mutta tarpeettoman rajoittava. Joustavia liittymissopimuksia tulisi voida hyödyntää, kun niillä saavutetaan kokonaistaloudellisesti katsottuna kustannushyötyjä ja etuja koko energiajärjestelmälle ja verkkojen käyttäjille. Joustavan liittymissopimuksen edut ovat merkittäviä ja mahdollistavat huomattavat säästöt verkon kehittämisessä. Se mahdollistaa oikein kohdistetut sähköverkkoinvestoinnit ja tuottaa taloudellisesti tehokkaampia siirtopalveluita asiakkaille. Pysyvästi joustaville liittymissopimuksille otollisia kohteita ovat esimerkiksi reservimarkkinalla toimivat sähköakut ja -voimalaitokset, sähkökattilat sekä täysin kattavalla varavoimalla varustetut datakeskukset, joihin rakennettujen toimitusvarmuusliittymien kustannukset ovat usein huomattavat ja käyttö erittäin vähäistä (esim. 5h/vuosi).

Joustavien liittymien osalta olisi perusteltua, että pysyvästi joustava liittyminen on aina mahdollinen asiakkaan omasta pyynnöstä, sekä tilanteissa, joissa se on verkon kehittämistä paremmin yhteiskunnan kokonaisetua ja verkon asiakkaita palveleva ratkaisu ja verkonhaltija pääsee asiasta sopuun asiakkaan kanssa. **Tarvetta Energiaviraston harkinnanvaraisuudelle (20 § c 1. momentti) kaikkien hankkeiden osalta ei Energiakaupunkien mielestä ole tarpeen kirjata lainsäädäntöön ja esitämme näiden pykälään kirjattujen rajausten poistamista.**

Energiakaupungit ry katsoo myös, ettei lainsäädännössä tulisi aiheettomasti rajoittaa mahdollisuutta sopia joustavista liittymissopimuksista myös olemassa olevien liittymissopimusten osalta. On tunnistettavissa useita tilanteita, joissa liittymän muuttaminen joustavaksi olisi edullisempaa asiakkaan kannalta ja mielekkäämpää verkon kehittämisen sekä yhteiskunnan kokonaisedun kannalta. Menettelyn pitää kuitenkin perustua molemminpuoliseen vapaaehtoisuuteen. Energiajärjestelmän kokonaisedun kannalta olisi perusteltua, että asiakas voisi halutessaan kannella Energiavirastolle tapauksista, joissa haluttuun sijaintiin tarjotaan vain pysyvää joustavaa liittymissopimusta. Energiavirastolle voisi säätää mahdollisuudesta velvoittaa verkonhaltijaa toimittamaan asiakkaan tarvetta vastaava liittymä. Tämä voitaisiin kirjata pykälän 20 c 4. momenttiin.

Sähköjärjestelmän kilpailukyvyn kehittämistä arvioitava kokonaisuutena

Lopuksi Energiakaupungit ry haluaa kiinnittää talousvaliokunnan huomion sähköjärjestelmän pitkäjännitteiseen kehittämiseen kokonaisuutena. Luonnosvaiheessa työ- ja elinkeinoministeriö laittoi lausunnolle ehdotuksen lakimuutoksesta, jolla olisi mahdollistettu kantaverkkoyhtiö Fingridin liittymismaksu-uudistuksen maksujen vyöryttäminen myös suurjännitteisiin jakeluverkkoihin liittyville asiakkaille. Esitys tuli työryhmän asettamiskirjeessä kuvatun tehtävänannon ulkopuolelta. Olemme tyytyväisiä, että kantaverkkoyhtiön tavanomaisen lainvalmisteluprosessin ohitse valmistelema ehdotus ei tullut osaksi hallituksen esitystä. Voimaantullessaan se olisi asettanut liittyjät maan eri osissa epätasa-arvoiseen asemaan. Kantaverkon liittymismaksujen korottaminen olisi mahdollistettu paikoin kohtuuttomalle tasolle.

Energiakaupungit ry esittää huolensa kehityksestä, jossa kantaverkkoon liittyjät ovat enenevässä määrin eriarvoisessa asemassa ja liittymiselle on asetettu hyvin pitkäkestoisia rajoitteita. Esimerkkeinä näistä mainittakoon Pohjanmaalla vallitsevat rajoitukset uusiutuvan sähköntuotannon liittämiseksi ja Etelä-Suomessa vallitsevat laajalle alueelle kohdistuvat kulutuskohteiden ja energiavarastojen liittämisrajoitukset.

Sähköntuotannon ja -kulutuksen sijoittumisen ohjaamiseen ei ole olemassa yksinkertaista ratkaisua. Olisikin nähdäksemme tehtävä laajapohjainen arvio, mikä on Suomen tasolla paras menettelytapa edistää sähköjärjestelmän ja -markkinoiden kilpailukykyä. Kansantaloudelliset vaikutukset maamme jakamisesta tarjoushinta-alueisiin muiden Pohjoismaiden tapaan olisi arvioitava. Tarjoushinta-alueet ovat läpinäkyvä tapa ohjata sähköntuotantoa ja -kulutusta sijoittumaan optimaalisesti toisiinsa nähden ja vähentää siten valtavia sähkön siirtoverkon investointeja. Ratkaisut olisi pohdittava Suomen kokonaisedun kannalta, jotta maamme kykenee kilpailemaan puhtaan siirtymän investoinneista.

Lisäksi on huomattava, että tuotanto- ja kulutuspainotteisten alueiden muodostumiseen ja siitä muodostuva kasvanut tarve siirtoverkon vahvistamiseen pohjautuu merkittävältä osin Suomenlahdella ja Itä-Suomessa kansalliseen turvallisuuteen liittyviin ei-markkinataloudellisiin perusteisiin. Näin ollen kansalliseen etuun liittyvät näkökohdat estävät energiayhtiöitä ratkaisemasta sähköverkossa vallitsevaa epätasapainoa lisäämällä tuotantoa sinne, missä kulutusta tai siirtokapasiteettia olisi eniten vapaana.

Kunnioittavasti,

Eero Haapalehto
Toiminnanjohtaja

Energiakaupungit ry

Helsingissä 26.5.2025

Lisätiedot:
p. +358 50 570 4080
email: eero.haapalehto@energiakaupungit.fi